

Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi

ARKEOLOJİ-RÖLEVE-RESTORASYON
EPIGRAFI-ANTROPOLOJİ-MÜZİK-TİYATRO
TEOLOJİ-FOLKLOR

Dört ayda Bir Çıkar, KDV Dahil 12.500 TL

Cilt: 3 Sayı: 8 Ağustos 1990

Sahibi: Enis KARAKAYA
Genel Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri Müdürü:
Dr. Özkan ERTUĞRUL
Teknik Müdür: Tolunay TİMÜÇİN
Genel Koordinatör: Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

Genel Sekreter: Rabia EMEKLİGİL
Teknik Sekreter: Sadettin ZAYİM
Fotoğraf Direktörü: Aras NEFTÇİ

Yayın Sekreterleri: Selda (Kalfazade) ERTUĞRUL
Gülçin EROL

Haber Servisi Sorumluları: Arzu YILMAZ
Arzu İYİANLAR
Gülgün KALKINOĞLU

Yayın Kurulu: Özkan ERTUĞRUL-Enis KARAKAYA
Selda (Kalfazade) ERTUĞRUL
Şebnem AKALIN
Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

DANIŞMANLAR: Prof. Dr. Semavi EYİCE
Prof. Dr. Ara ALTUN, Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM
Doç. Dr. Ebru PARMAN-Yard. Doç. Dr. Zeki SÖNMEZ
Dr. Hüsamettin AKSU-Sargon ERDEM
Dr. Engin BEKSAÇ

Dizgi: Klasik Ajans 516 22 71-72
Film: Cem Has Grafik 511 85 85
Kapak ve İç Baskı: Örünç Matbaası 528 42 68

REKLAMLAR

Arka dış kapak (renkli): 2.000.000.-TL
Arka iç kapak: 1.000.000.-TL
İç tam sayfa: 800.000.-TL
İç yarım sayfa: 500.000.-TL
On iç kapak: 1.200.000.-TL

• Yıllık Abone: 37.500 TL.'dir. Banka hesap numarasına çıkarılan paranın makbuz veya dekontunun fotokopisi ya da aslı gönderildiği an, dergi adresinize postalanacaktır. (İstanbul Beyazıt Vakıflar Bankası 21-10248-8 nolu hesap)

Yurtdışı Abone Ücreti: 25\$

İRTİBAT ADRESİ: Tolunay Timuçin 9 (1) 527 29 58
Mollafenari Sok. Birol İş Hanı Kat: 3 Çağoloğlu/İstanbul
Posta Kod: 34410

İÇİNDEKİLER

- Ayçiçeklerin 100. yılı
(Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM)..... 2-9
- Tek-Esin Türk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Vakfı..... 10
- İstanbul'da Sultan II. Bayezid Külliyesi
(Prof. Dr. Semavi EYİCE).....11-26
- Konya Dokuzun Hanı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları Başladı
(Doç. Dr. Haşim KARPUZ).....26-27
- Bizans Kültür Hayatı Üzerine
(Dr. Özkan ERTUĞRUL).....28-38
- Tar'ın Tarihsel Gelişimi
(Ali ÖZDEMİR).....39-42
- Ana Tanrıca Heykeli Ardından
(Selda ERTUĞRUL)..... 42
- Bir İstanbul Ressamı Amadeo Count Proziosi
(Dr. Nevber GÜRSU).....43-45
- Pakistanda Eski bir Medeniyet MOHENJO DARO
(Yaz. Peruez Kasım-Çeviren Ömer ŞAHİN).....46-48
- Baldaken Formlu Camilerin Geç Osmanlı devrindeki dış görünüşleri üzerine
(Deniz ESEMENLİ).....49-57
- 3. Kyzikos Panelinin Ardından
(Arzu İYANLAR)..... 58
- Arkaik ve Klâsik Çağda Ölü Gömmie adetleri
(Tanju ANLAĞAN).....59-63
- Göl Kıyısında bir resim sergisi
(Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU)..... 64
- Sanat Tarihinin Attilası JOSEF STRZYGOWSKI
(Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM).....65-69
- Çağdaş Sanat Müzesi Üzerine
(Nur NİRVEN)..... 69
- Zonoro Kimdir?
(Yard. Doç. Dr. Ayla ERSOY).....70-71
- Çift Başlı Kartal ve Anka Üzerine
(Sargon ERDEM).....72-80
- Kapak: VAN GOGH "Kendi Portresi, Sain-Remy, Mayıs 1890
Tual 65 x 54 cm- Paris Louvre Müzesi

Dergide yayınlanan makalelerin sorumlulukları yazarına aittir. Kaynak gösterilmek kaydı ve izin alınarak yararlanılabilir.

Hizmetlerinden dolayı Mustafa Sellimoğlu'na teşekkür ederiz.

Bir İstanbul Ressamı AMADEO COUNT PREZIOSI

Dr. Nevber Gürsu

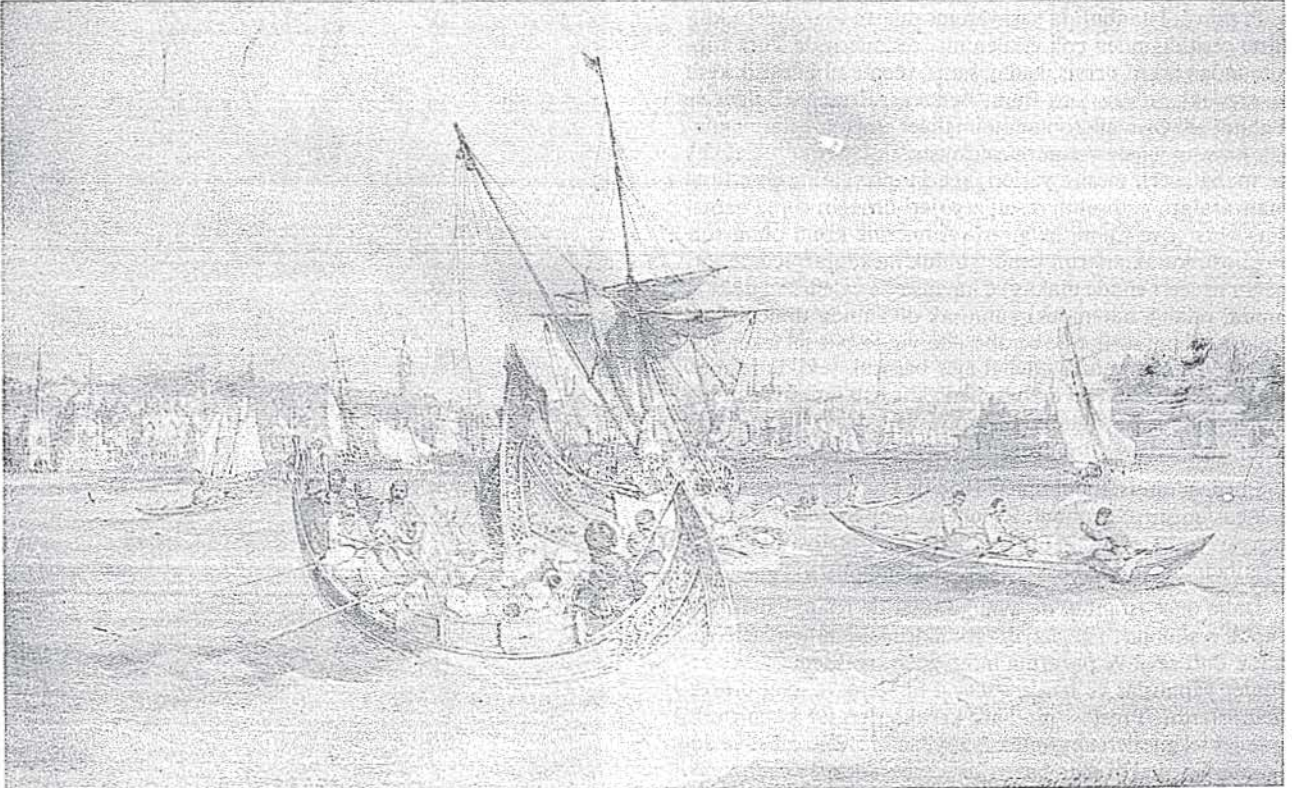
19. yüzyılda İstanbul'u ziyaret eden birçok Avrupalı hatıralarında Türk yaşamı hakkında bilgiler vermiştir. Kelimeler yerine imaj ve çizgiler kullanarak Türk insanını, İstanbul'u ve orada yaşayan değişik ırk ve dine ait halkı tanıtan ressam Amadeo Preziosi'dir.

2 Aralık 1816'da Malta'da doğan Amadeo zengin, aristokrat ve dindar bir aileye mensuptur. 17. Yüzyılda adaya yerleşmiş aslı korsan olan aileye, Sicilya kralı tarafından asalet ünvanı verilmiş ve aile 18. yüzyılda Malta'nın yönetiminde önemli bir mevkiye gelmiştir⁽¹⁾. 5. Preziosi Kontu ünvanına sahip olacak Amadeo sıkı bir eğitimle büyütülmüş ve hukuk öğretimini bitirmiştir. Fakat küçük yaştan beri ilgisini çeken sanat aşkı ağır basmış, ilk önce Malta'da, daha sonra ise Roma'da resim öğrenimine başlamıştır. 24 yaşında Paris'e giderek Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş, bunun yanı sıra yeni gelişen fotoğrafçılık teknikleri ile ilgilenmiştir. Bu sanat dalı, ileride taş baskı tekniklerinde yenilikler bulmasına yardımcı olmuştur. Amadeo'nun Paris'teki hayatı hakkında az bilgi vardır. Fakat muhakkak ki zamanın sanat akımları ile yakından ilgilenmiş ve bilhassa Honore Daumier'nin günlük hayattan alınmış ve mizah dolu konuları içeren taş basmalarından etkilenmiştir. Nitekim İstanbul'un günlük hayatlarını konu alan taş basmalarında bu

etkiler açıkça görülür⁽²⁾. Malta'ya dönüşte, babasının sanat eğilimlerine karşı daha katı bir tutum içinde olduğunu görerek, seçtiği yolda ilerlemek için adayı terk etmeye mecbur olmuş ve İstanbul'a yerleşmeye karar vermiştir.

O zamanlar İstanbul egzotik bir doğu metropolisi olarak Avrupa'da büyük bir ün yapmıştı. Julia Pardoe'nin 1837'de yayınlanmış ve W.H.Barlett tarafından resimlenmiş **The Beauties of the Bosphorus** adlı kitabının önsözünde İstanbul şöyle tarif edilmiştir. "Doğanın incisi İstanbul'un berrak, sakin gökyüzü, parıltılı denizi, anfitiyatral ağaçlı tepeleri, coğrafi ve politik durumlarının önemi yanında renkli, esrarlı ve haşmetli atmosferi ile kaynaşan değişik ırk, din ve kültüre sahip halklardan oluşan mahalli havası insanı büyüler, değişik heyecan ve zevkler yaşatır"⁽³⁾.

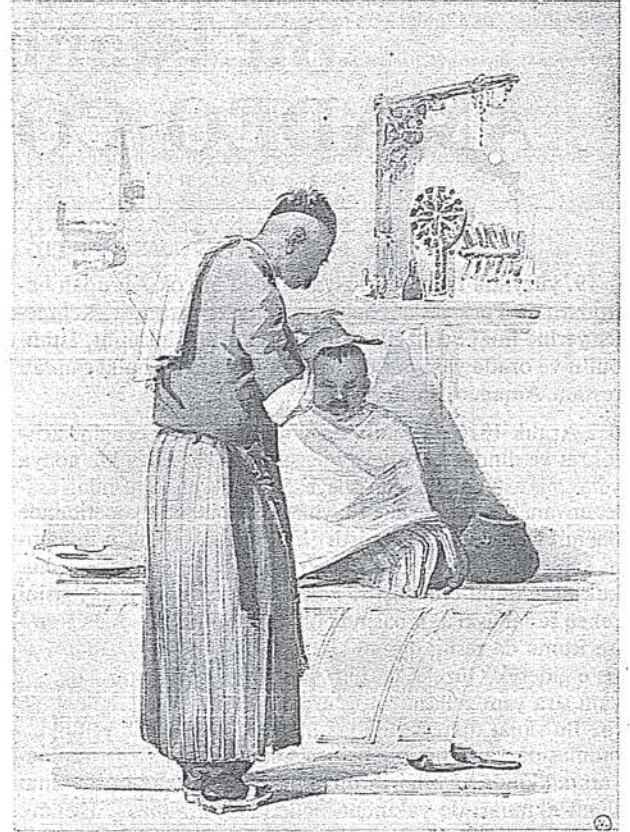
Preziosi'nin İstanbul'a geliş tarihi kesinlikle bilinmez. Fakat İstanbul manzaralarını içeren ilk çalışmaları 1842 tarihini taşır. Sanatçı, Beyoğlu'nda Hamalbaşı sokağında Rum asıllı eşi, ondan olan üç kızı ve oğlu ile yaşamış, yabancı koloni ve elçilik muhitinde üne kavuşmuştur. Aynı zamanda Türk adet ve geleneklerini öğrenip benimsemiştir. Ana dili İtalyancadan başka Fransızca, Rumca, İngilizce bilmesi yabancılarla, Türkçeye vakıf olması da Türklerle ilişki kurmasını kolaylaştırmıştır.

1. Haliç'e Giriş, 1853. Suluboya ve karakalem. 51 x 72,5. Vicotria and Albert Museum, Searight Koleksiyonu

2. Türk Kahvehanesi, Stamboul, Recollections of Eastern Life, 1883, Taşbaskı.

3. Berber, 1843. Karakalem ve suluboya. 22,6 x 17,9. Victoria and Albert Museum (D.33-1907)

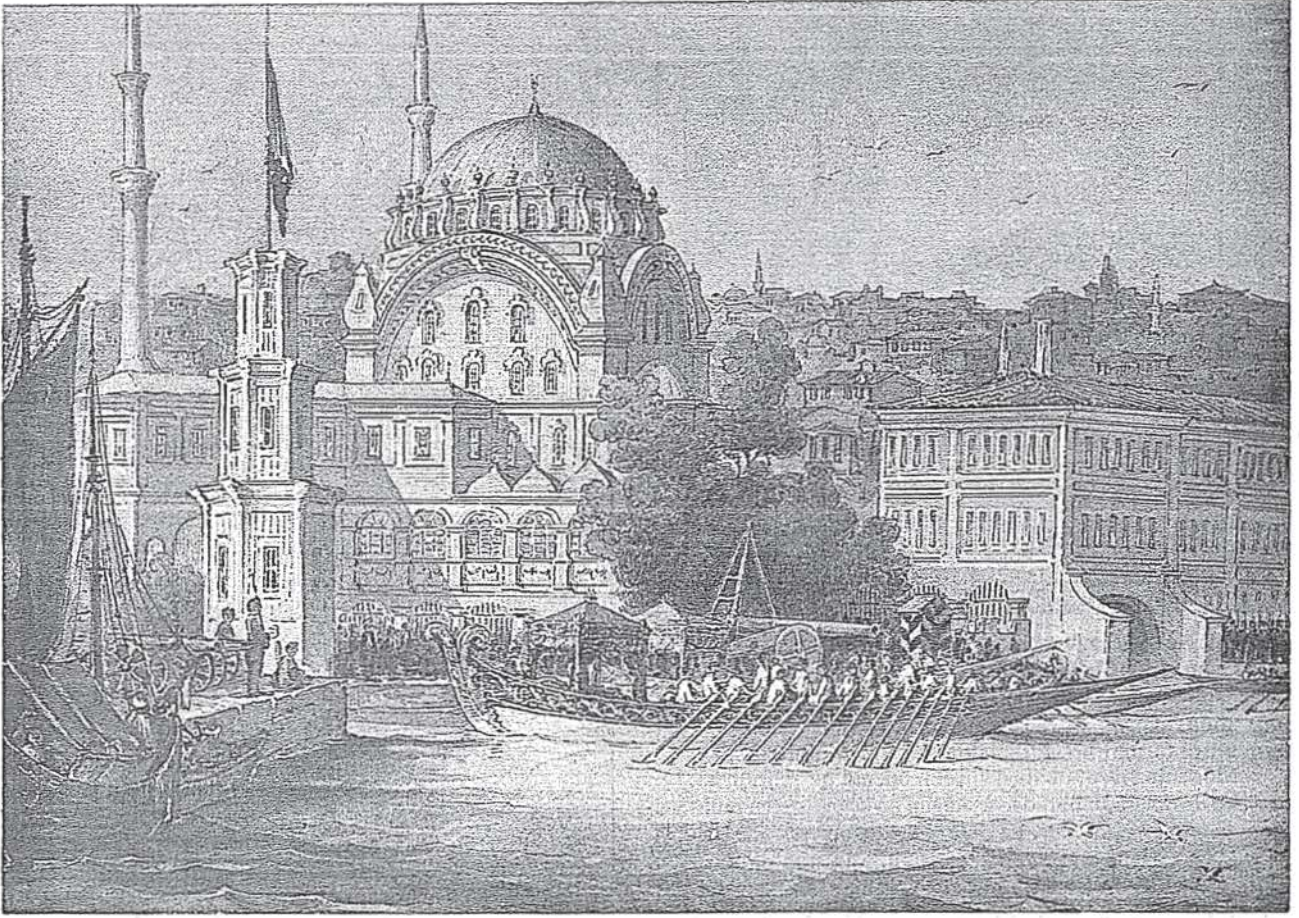
Praziosi, İstanbul'da yaşayan insanların olağanüstü kültürel çeşitliliğinden çok etkilenmiş, resimlerinde Türk toplumundan asker, derviş, kadın, satıcı, tüccar gibi değişik kesit ve mesleklerin yanı sıra Rum, Arnavut, Ermeni, Bulgar ve Yahudi gib Osmanlı toplumunun diğer etnik gruplarını günlük hayatın içinde vermeye çalışmıştır⁽⁴⁾. İstanbul'un sokak ve mahalleleri, mesire yerleri, şehrin güzelliğini aksettiren manzaraları, padişahın resmi geçitleri-örneğin cuma namazına Nusretiye Camii'ne gidişi-resimlerine konu olmuştur. Preziosi, karakterlerini kendi günlük mekanları içinde, örneğin berberi elinde makas ve havlusu ile çalışırken dükkanında, odalığı haremdeki yumuşak divanında dinlenirken, Bulgar çobanı sürüsü ile beraber, derviş tesbih çekerken çok realist ve dökümanter niteliği ağır basacak şekilde resmetmiştir. Preziosi'nin bu tip resimleri yabancılar tarafından çok ilgi görmüş ve Beyoğlu'ndaki atölyesi resim satın almak için gelen müşterilerle dolmuştur⁽⁵⁾.

Preziosi'nin İstanbul tipleri 1858'de Paris'te taş baskı olarak basılmıştır. *Stamboul, Recollection of Eastern Life* adını taşıyan ve 29 levhadan oluşan albüme, Preziosi'nin bizzat uyguladığı yeni bir baskı tekniği kullanılmıştır⁽⁶⁾.

Daha önce İstanbul'da aynı konular da resim yapan Avrupalı ressam, 19. yüzyılın romantik akımına uyacak şekilde Batı zevk ve pazarına hitap eden, realiteden uzak resimler yapmışlar ve bunları sosyal bir çerçeve için oturtmamışlardır. Preziosi'nin halk karakterleri ise kanlı canlı, geleneksel giysileri ve günlük faaliyetleri içinde realist ve dökümanter niteliği ağır basan bir çerçeve içinde çizilmiştir. Tabii ki Preziosi'ni bağımsız ekonomik durumu, ona kendi zevki için çalışma imkanını vermiştir. Sokaklarda ve şehrin

4. Adile Hanım. Bir İstanbul Hanımı, 1854. Kalem ve suluboya. 27 x 24,5. Victoria and Albert Museum (D.34-1900)

5. Sultanın Nusretiye Camiine Cuma Namazına Gidişi, 1843-50. Kalem, suluboya ve zemin rengi. 18,7x25,4. Victoria and Albert Museum (D. 45-1907)

pazarlarında dolaşırken Osmanlı imparatorluğunun her tarafından gelen değişik insan tiplerini görüp çizmek imkânını bulmuş, hatta onları Beyoğlu'ndaki atölyesinde kendisine poz vermeleri için ikna etmiştir. İşte bu portre ressamlığı sulu boyaların başlıca konularını oluşturmuştur⁽⁷⁾. Preziosi'nin dini inançlarına rağmen, müslüman halkı poz vermek için razı etmesi, onların gelenek ve lisanlarına vakıf olduğuna dair bir delildir. Her şahıs en hassas nüansları ve kendi ırkının özellikleri ile resmedilmiştir. Ressam, Boğaziçi, Haliç, mesire yerleri, mezarlık, sokak ve çarşılarıyla İstanbul manzaralarına kendi kimliğini vurmuştur. Denediği üslupların birbirini takip etmesi ve bazı manzaralarında tarih bulunmaması bunların kronolojik sıralanmasını zorlaştırır. Kırım harbi esnasında harbin acı izleri İstanbul manzaralarında sezilebilir.

Preziosi sulu boyalarını önce kalem ya da mürekkeple çizip, daha sonra boya ile renklendirmiştir. Bugün bu resimlerin büyük bir bölümü Türkiye dışında olmasına rağmen İstanbul'da Resim ve Heykel Müzesi, Deniz Müzesi, Topkapı Sarayı ve özel koleksiyonlarda bazı örnekler vardır⁽⁸⁾.

1860'larda İstanbul'un batılılar için eski çekiciliğini yitirmesi ile, sanatçı yeni konular bulmak için Mısır'a, sonra da Romanya'ya gitmiştir.

Preziosi'nin hayatının son senelerine ait bilgi çok azdır. Yeşilköy'de oturan sanatçının atölyesi gene Beyoğlu'ndaydı ve bir dönem Sultan II. Abdülhamit'in saray ressamlığı

görevinde bulunmuştur⁽⁹⁾. Preziosi, 27 Eylül 1882'de Yeşilköy'de avlanırken kendi silahından kaza ile çıkan bir kurşunla ertesi günü ölmüş ve San Stefano (Yeşilköy) Katolik mezarlığına gömülmüştür⁽¹⁰⁾.

İstanbul ve halklarını dünyaya tanıtan Preziosi'nin resimleri, kendi geçmişimizi ve kültürümüzü gözlerimizin önüne seren, İstanbul'un geçmiş güzelliklerini sergileyen eserlerdir.

DİPNOTLARI

- (1) Briony Llewellyn-Charles Newton, *The People and Places of Constantinople, Watercolours by Amadeo Count Preziosi (1816-1882)*, Victoria and Albert Museum, London 1985, s.4
- (2) ay. es., s.10
- (3) Julia Pardoe, *The Beauties of the Bosphorus*, London 1834, I, s.3-4.
- (4) Semra Germaner-Zeynep İnankur, *Orientalizm ve Türkiye*, İstanbul 1989, s.134
- (5) Osman Öndeş, *İstanbul Aşığı Ressam Preziosi*, İstanbul 1972, s.4
- (6) B. Llewellyn-6. Newton, op. Cilt, s.10
- (7) ay. es, s.12
- (8) S. Germaner-Z. İnankur, op. cilt, s.134
- (9) Gülseren Ramazanoğlu, "A Maltese Painter in Love With İstanbul", *Hilton International İstanbul Magazine*, s. 23, 1975, s.8-9
- (10) B. Llewellyn-C. Newton, op.cilt, o.22